

ANALIZA UNUI LOT DE CERAMICĂ DIN ZONA RIPICENI, PE PRUT

Cornelia CĂRPUȘ

Keywords: *ceramics fragments, microscopic analysis, Cucuteni culture, ochre (hematite), oxidant burning, painting.*

Abstract: *The author presents the results of microscopic analysis on a limited Cucuteni type ceramics fragments lot (including Cucuteni C, with shells in the paste). The analysis considered color, thickness, burning type, outer and inner surface and fragments section image. The main elements regarding vessels modeling and decoration techniques, used clays, ingredients introduced in the paste are presented. The clay source used for Cucuteni C type ceramics could not be certainly determined by X-ray diffraction method, because a similar composition can be seen in a number of other litho logical deposits in Moldavia and North Pontic regions.*

Întâmplarea a făcut să ajungem într-o zi toridă, de vară pe malul lacului Stânca- Costești, la 3 km sud de localitatea Ripiceni. Aici, apa lacului formează un mic golf. În dreapta lui se înalță un pinten de mal alb, calcaros, friabil. Din cauza acestui mal din marnă albă, stratificată, apa este întâi turbure-alburie și abia la câțiva metri departe de mal se limpezește și devine azurie, mediteraneană.

În stânga acestui golf se ridică maluri de lut roșu, destul de înalte. La baza lor se întinde o plajă. Plaja este acoperită cu argila care este antrenată din maluri; probabil, nisipul a fost acoperit de argila desprinsă din aceste maluri. Pe alocuri, de-a lungul apei, apar bucăți de silex.

În praful drumului se disting și fragmente de ceramică, sparte de copitele animalelor ce trec pe aici. Sunt împrăștiate pe o distanță destul de mare. La o primă vedere fragmentele par cucuteniene, arse puternic, oxidant, cu urme de pictură iar unele sunt mai cenușii, cu scoică multă în pastă, de tip Cucuteni C. Printre cioburile de ceramică erau împrăștiate bucăți de chirpic ars, un astragal cu urme lăsate de la lustruire și urme de ocră, un incisiv de ierbivor, valve de Unio și de Anodonta. Malul Prutului ne dezvăluia un micro-muzeu în aer liber.

O statistică sumară a artefactelor găsite se prezintă astfel:

nr. total de fragmente ceramice recoltate = 29

nr. fragmente pictate în culori brun-închise = 6

nr. fragmente cu pastă cenușie, dură = 2

nr. fragmente cu scoică în pastă = 6

Restul fragmentelor neanalizate sunt friabile, uniforme, fără urme de pictură și deteriorate în timp.

Analiza microscopică a artefactelor cu aspect cucutenian

Au fost analizate câteva dintre fragmentele cu urme de pictură, de aspect tipic cucutenian și șase fragmente cu scoică în compoziție. Criteriile urmărite au fost cele pe care le-am luat în considerație și în alte lucrări publicate¹ și anume: culoare, grosime, tip ardere, decor, suprafață externă și internă, imaginea în secțiune a fragmentului.

Primele fragmente analizate au fost cele care prezintă urme de pictură și au fost notate astfel : Rip 1, Rip 2, Rip 3, Rip 4, Rip 5, Rip 6, Rip 7, întrucât au fost găsite în apropiere de Ripiceni (Pl.I).

Rip 1

Fragment de vas (buză), de culoare galbenă cărămizie, cu decor pictat în benzi, ardere oxidantă, uniformă.

Suprafață exterioară - ușor poroasă, cu unele goluri microscopice în masa pastei. Imediat sub buză se observă urma unei benzi pictate într-o culoare închisă, inițial posibil brună, acum de un cenușiu închis. Suprafața ciobului și implicit pictura au fost deteriorate de acțiunea intemperiilor, căci aceste fragmente au fost găsite pe marginea apei și într-o zonă de trecere a turmelor de animale.

Suprafață interioară - la 2-3 cm de buză se observă urmele a trei benzi paralele, dispuse oblic. Culoarea benzilor este de un cenușiu închis, șters sau decolorat pe anumite porțiuni.

Ele au aproximativ aceeași grosime, de 3 mm, iar marginea acestor benzi este foarte bine delimitată. Intre ele se observă o culoare mai deschisă, dar fără luciu. Urmele unor goluri din pastă au mulaj de textură vegetală.

Secțiune-grosime de 8 mm în secțiune ; ardere uniformă, pastă fină, fără incluziuni evidențiate; rare goluri microscopice în pastă.

Rip 2

Fragment de culoare galbenă cărămizie, ardere oxidantă, uniformă. Prezintă porțiuni pictate atât pe interior cât și la exteriorul fragmentului.

Suprafață exterioară - foarte bine finisată, cu porțiuni pictate (în culoare închisă), ce delimitează alte porțiuni mult mai fine la atingere, având parcă peste toată suprafața o barbotină foarte fină cu o emulsie de ocru. Intregul fragment are o tentă frumoasă, cărămizie și cu aspect lucios. Porțiunile neacoperite cu culoare sunt mult mai fine la atingere decât cele pictate. Se observă rare goluri microscopice în pastă.

Suprafață interioară - porțiuni alternante pictate cu aceeași culoare, brună cenușie închisă, cu alte porțiuni lăsate nepictate. Suprafața este foarte bine finisată, cu o barbotină fină, lăcuită. Marginile picturii sunt foarte bine delimitate.

Secțiune - grosimea fragmentului este de 7,5 mm, ardere uniformă, completă, cu pastă fină, ce prezintă rare puncte de ocru și foarte rare puncte albe, carbonatice; fără găuri în pastă.

¹ CĂRPUS, CĂRPUȘ 2007, p.533; 2009, p.539.

Rip 3

Fragment mic, de buză, de culoare cărămizie, ardere oxidantă, uniformă. Provine de la un vas angobat pe ambele suprafețe, cu porțiuni cruțate mult mai fine, lucioase, delimitate de linii curbe și porțiuni pictate într-o culoare brună cenușie închisă.

Prezintă suprafețe foarte fine la atingere; porțiunile pictate sunt atât pe interior cât și la exteriorul fragmentului. Este întrucâtva asemănător cu Rip 2, ca mod de tratare a suprafețelor și decor, dar este mai subțire și are o culoare cărămizie mai intensă.

Suprafață exterioară - prezintă o porțiune pictată în aceeași culoare închisă, pornind imediat de sub buză sau chiar „îmbracă” buza continuându-se și pe partea internă. Această porțiune pictată se delimitează de o altă suprafață de forma unui arc de cerc, (posibil un cerc sau bucla unei spirale), mult mai fină la atingere, cu aspect lăcuit.

Suprafață interioară - angobată, cu ocră, cu aspect lăcuit, cu urme de pictură pe buză și imediat sub ea, delimitând și aici un desen cu linii curbe (cerc sau bucla unei spirale). *Secțiune*- grosime de 6 mm, puțin mai groasă la nivelul buzei, 7mm; suprafață uniformă, compactă, cu o ardere foarte bună, uniformă, fără incluziuni și fără găuri în pastă.

Rip 4

Fragment de vas (buză), angobat în culori deschise (alb-crem), ardere oxidantă, uniformă, cu urme de pictură.

Suprafață exterioară - suprafață angobată cu același aspect lucios este păstrată pe suprafețe mici; restul este deteriorată, pe unele porțiuni având aspect mai rugos.

Suprafață interioară - urme de pictură sub buză, delimitând ca și în celelalte cazuri spații cu linii curbe, cu aspect neted, lucios. Urme de „amprente” cu depuneri albe, cristalizate care nu fac efervescentă cu acizi (deci nu sunt depuneri din carbonat de calciu).

Secțiune - grosime de 11 mm, culoare galbenă cărămizie, ardere uniformă, cu particule de ocră de dimensiuni diferite; fără goluri.

Rip 5

Fragment spart în grosime, pictat în benzi paralele late de 5-6 mm, în aceeași culoare închisă. Suprafețele dintre benzile pictate sunt lucioase, fiind cruțate din fondul vasului angobat cu o culoare deschisă (albă cu tentă crem).

Secțiune - puncte albe, carbonatice foarte mici, incluse în pastă. Poate și din această cauză, fragmentul a clivat în grosime.

Rip 6

Fragment de picior de fructieră; prezintă urme de vopsea cu ocră, vizibilă atât pe partea exterioară cât și pe partea interioară a vasului. Partea plată are o grosime de 11 mm, iar porțiunea care formează peretele vertical este mult mai subțire, de 4 mm. Suprafețele sunt destul de deteriorate, dar păstrând urmele unor porțiuni finisate.

Secțiune - 11 mm în grosime, ardere uniformă, completă, fără incluziuni și goluri.

Rip 7

Fragment de vas de culoare cărămizie, având nuanța cea mai intensă dintre toate fragmentele.

Suprafață exterioară - prezintă o porțiune delimitată, rotundă ca un cerc, foarte fină la atingere și lucioasă. Acest motiv, de forma unui cerc, este conturat cu o linie de culoare mai închisă. Restul suprafeței din afara acestui cerc este aspră, fără luciu. Pe suprafața cercului sunt vizibile urmele lustruirii.

Suprafață interioară - aceeași culoare cărămizie, intensă, dar fără porțiuni delimitate și lustruite. Toată suprafața este aspră, determinată de deteriorarea ei în timp, doar pe mici porțiuni se mai observă urmele aceluși luciu întâlnit și la celelalte cioburi (deci ambele suprafețe au avut porțiuni finisate).

Secțiune - grosimea de 11 mm, ardere uniformă, completă, fără incluziuni și goluri.

Ceramica găsită pe malul Prutului are o cromatică plăcută, gălbuie, la unele exemplare cu tentă cărămizie.

Arderea este oxidantă, completă, uniformă. În ceea ce privește decorul, observăm că la majoritatea cioburilor întâlnim suprafețe cruțate, bine lustruite, alternând cu cele pictate; porțiunile cruțate au formă rotundă.

Toate prezintă un decor pictat pe ambele suprafețe, fie trasat în benzi paralele, cu o culoare brună cenușie închisă, (Rip 1, Rip 5), fie pe anumite porțiuni mai mari, ce delimitează la rândul lor alte suprafețe, cruțate, în linii curbe (cerc sau bucla unei spirale (Rip 2, Rip 3, Rip 4, Rip 7). Unele prezintă o angobă de foarte bună calitate, fină, de culoare deschisă, albă-crem (Rip 1, Rip 4, Rip 5), iar altele, o angobă roșiatică, mult mai fină și cu aspect lăcuit (Rip 2, Rip 3). Doar fragmentul de fructieră prezintă urme de vopsea cu ocră, fără alte motive pictate.

După modelare, vasul era scufundat într-o emulsie fină de argilă. După uscare, urma delimitarea desenului, astfel încât spațiul nepictat era foarte bine șlefuit, lustruit, sau poate întreg vasul era lustruit (oricum, porțiunile pictate sunt ușor mai aspre decât cele cruțate). Unele prezintă urme de lustruire și după aplicarea vopselei (Rip 2, Rip 7). Emulsia fină cu ocră, lustruită după uscare și arsă la temperaturi foarte înalte, a produs o compactizare a elementelor determinând acel luciu de pe unele suprafețe.

Trasarea benzilor pictate este făcută cu mare acuratețe și nu ne gândim la folosirea unei pensule, căci aceasta ar fi lăsat margini răzlețe și imprecise; chiar și imaginea microscopică arată că aceste margini sunt foarte bine delimitate.

Deși în unele stațiuni s-au găsit unele obiecte considerate drept „mânere de pensoane” - interpretare ce ridică totuși unele semne de întrebare², credem că aici

² ALAIBA 2007, p.29. *Două din aceste pensoane analizate prin difracție cu raze x au indicat acoperirea cu lut a unor fire de păr. Dar urmele digitale arată că arderea lor a fost ulterioară întrebuițării. Dacă , firele de păr erau incluse în aceste mânere înainte de ardere, instrumentul nu avea duritatea necesară; dacă ele au fost arse ulterior, firele de păr animal s-ar fi distrus imediat, fiind din keratină. Putem presupune și că aceste pensoane au fost folosite ca atare, prin lipirea firelor de păr într-o masă argiloasă lăsată să se întărească foarte bine la soare; arderea lor putea să se fi petrecut ulterior, în incendiile care cuprindeau frecvent locuințele cucuteniene.*

a fost folosită altă modalitate: probabil tulpina unei plante, înmuiată în colorant. De asemenea, descoperirea în unele așezări din arealul Cucuteni (Hăbășești, Scânteia) a unor bucăți șlefuite de ocră (hematit) a condus la ideea folosirii acestora, la pictură³ la Hăbășești sau la Scânteia⁴. Dar pentru ca ocră (hematit) să lase urme în diferite nuanțe (roșii, brun-ciocolatii, etc) el trebuia mărunțit, dizolvat foarte bine, poate chiar cu adaosul unui component de natură organică (precum albușul de ou, clei vegetal, rășină de conifere, etc.). Chiar dacă s-au găsit aceste „creioane”⁵ din hematit ele nu puteau servi la pictat, poate doar la conturarea unor motive, dar și atunci desenul trebuia acoperit cu un strat protector ca un lac, altfel pulberea lăsată de ocră pe vas s-ar fi șters.

Din punct de vedere compozițional, matricea argilei este uniformă, cu o textură foarte fină, provenind din sedimentare acvatică, aparent fără degresanți chiar și la o putere de mărire a lupei binoculare (~50x). Totuși, golurile prezente în pastă, sunt mulaje ale unor particule rotunde, ovoide sau de alte forme neregulate, care s-au desprins sau au fost distruse în timpul arderii la temperaturi înalte. Puține dintre mulajele acestor goluri au textură vegetală, acestea fiind mai evidente la un fragment găsit izolat, pe Prut, departe de locul descris. La unele se observă microparticule de mică, dar nu adăugată, ci prezentă în textura masei argiloase.

Deci, la aceste fragmente întâlnim o argilă fină, bine levigată și bine arsă, fără adaosuri vizibile în pastă, cu decor pictat în culori închise pe fond deschis, asemănător fazei Cucuteni B.

Analiza fragmentelor cu scoică în pastă

Aceste fragmente ceramice se caracterizează printr-o culoare cenușie, având o argilă grosieră prin prezența în pastă a scoicilor și au fost identificate cu următoarea notare:

R1, R2, R3, R4, R5, R6 (Pl. III).

R1

Fragment cenușiu-gălbui la exterior și interior, iar în secțiune este cenușiu-închis. Nu prezintă niciun decor pe această porțiune și are multă scoică în pastă.

Suprafață exterioară - prezintă fragmente de scoici albe și unele gri precum și aglomerări de ocră (rare); rare granule de nisip cuarțos, translucid.

Suprafață interioară - aici, scoica este mascată cu un grund grosier de argilă, ea rămânând vizibilă doar la exterior și în secțiune.

Secțiune - grosime de 11,5 mm; cu miezul mai închis la culoare. Scoica este vizibilă în toată grosimea fragmentului.

R2

Fragment cenușiu-gălbui la exterior și interior, iar în secțiune este cenușiu-închis. Prezintă scoică în pastă și decor cu șnurul.

Suprafață exterioară - rugoasă, aspră la atingere, cu fragmente de scoici albe și gri. Sunt prezente aglomerări de ocră, de dimensiuni diferite (frecvente); rare granule de nisip cuarțos, translucid. Decor șnurat dipus în șiruri paralele, scurte,

³ DUMITRESCU *et alii* 1954, p.57.

⁴ CHIRICĂ, MANTU, TURCANU 1999, p.16.

⁵ ALAIBA 2007, p.33.

de 15 mm lungime, cu înclinare ușor oblică.

Suprafață interioară- aceeași suprafață rugoasă, cu nuanță mai deschisă decât la exterior. Scoica este vizibilă, neacoperită de niciun alt strat ; aglomerări de ocru.

Secțiune- grosime de 11,5 mm, cu miezul mai închis la culoare ; scoica este vizibilă în toată grosimea fragmentului.

R3

Fragment cenușiu-gălbui la exterior și interior, iar în secțiune este cenușiu-închis ; prezintă scoică în pastă.

Suprafață exterioară - aspră la atingere, cu fragmente de scoici albe și gri; aglomerări de ocru, de dimensiuni diferite (frecvente). Se observă urme de grunduire, de acoperire a fragmentelor de scoici. Sunt prezente rare granule de nisip cuarțos, translucid.

Suprafață interioară - aceeași suprafață rugoasă, galben-ocru, cu scoică vizibilă, neacoperită de niciun alt strat; aglomerări de ocru.

Secțiune- grosime de 9-10 mm; ardere neuniformă, insuficientă cu miezul mai închis la culoare. Scoica este vizibilă în toată grosimea fragmentului; puncte de ocru.

R4

Fragment cenușiu-gălbui la exterior și interior, iar în secțiune este cenușiu-închis, ardere insuficientă, cu miezul nepătruns. Prezintă scoică în pastă și urme de ardere secundară.

Suprafață exterioară - prezintă fragmente de scoici albe și mulaje ale acestora, căzute. Se observă urmele unei angobe cu tentă cărămizie ; particule mici de ocru, frecvente.

Suprafață interioară - aceeași angobă cu tentă cărămizie.

Secțiune - grosime de 12 mm; ardere insuficientă. Tot miezul este închis la culoare și mărginit pe ambele fețe de o pojghiță cărămizie. Prezintă fragmente foarte mici de scoică în pastă; puncte foarte mici de ocru.

S-a încercat o angobare a vasului, cu o angobă galbenă-cărămizie, strat care s-a desprins pe anumite porțiuni, poate și din cauza arderii secundare.

R5

Fragment de vas, cu buza rășfrântă spre exterior, decorată pe umăr, cu șnurul. Are o culoare cenușie-gălbuie la exterior și interior, punctată cu alb din cauza spărturilor de scoică din compoziție. Buza prezintă creștături.

Suprafață exterioară - rugoasă, nefinisată, punctată cu alb. Este decorată cu șnurul pe umăr, în șiruri verticale de 14-15 mm. Buza este decorată cu creștături care sunt realizate tot cu un șnur, dar mult mai subțire ; aceste creștături sunt efectuate neregulat, dispuse fie oblic, fie drept. Sunt prezente și aglomerări de ocru (particule inegale, frecvente).

Suprafață interioară - se observă urme orizontale, dar nu paralele, ci dezorganizate, de la încercarea de a uniformiza cât de cât suprafața internă a vasului. Spărturile de scoici, albe sunt vizibile ca și punctele de ocru.

Secțiune - grosime de 9- 10 mm, fiind aproape în întregime, cenușie, datorită unei arderi insuficiente.

R6

Fragment mic de vas, cenușiu-gălbui la exterior și interior, iar în secțiune este cenușiu-închis.

Suprafață exterioară - rugoasă, nefinisată, punctată cu alb.

Suprafață interioară - rugoasă, nefinisată, punctată cu alb și grunduită cu o argilă deschisă la culoare. Aglomerări de ocră, din care unele de mărimi considerabile.

Secțiune - grosime de 14 mm, fiind aproape în întregime, cenușie. Par mai multe specii de scoici în compoziție ;unele albe, altele ca particule gri.

Fragmentele de vase analizate sunt specifice celor încadrate în categoria ceramicii Cucuteni C. Culoarea vaselor este aproape identică la toate, cenușie-gălbui, în secțiune toate având miezul cenușiu-închis. Grosimea fragmentelor, variază între 9-14 mm.

Vasele sunt lucrate dintr-o pastă grosieră, cu multă scoică în compoziție. Arderea a fost insuficientă ca timp sau la o temperatură joasă,⁶ toate având miezul aproape în întregime cenușiu, în secțiune. Doar urmele de „angobare” se mai observă ca o pojghiță la exterior și la interior, de culoarea ocrului deschis, decolorat (fragmentele au fost găsite toate, la nivelul solului, expuse direct intemperiiilor).

Din punct de vedere *compozițional*, fragmentele conțin ca degresant scoică și foarte rare particule de nisip cuarțos translucid; ca tip de incluziuni, aglomerări de ocră. Toate fragmentele au scoică în pastă unele în cantitate mai mare altele mai mică; unele fragmente de scoici sunt albe, cu structură lamelară, sidefată, specifică scoicii de râu (*Unio sp.*); altele sunt gri, cu altă structură, provenind de la o altă specie de scoică. Cantitatea de scoică, folosită poate doar cu scopul de a întări structura vasului, de a-i da duritate argilei este destul de mare. Se pare că prezența scoicii „la vedere” nu i-a deranjat din punct de vedere estetic, căci urmele de mascare a acestora sunt destul de vagi și cu predilecție pe interiorul vasului. Astfel, s-a încercat o angobare discretă, mai mult o *grunduire* cu argilă pentru a masca prezența scoicilor, a-i asigura o relativă impermeabilizare și a netezi cât de cât suprafața vasului, dar și aceasta neuniformă. De asemenea, particulele de ocră sunt prezente în toate fragmentele analizate, cu mărimi variabile, ceea ce demonstrează prezența sa în compoziția argilei- sursă.

Doar la un singur fragment (R4) se observă un strat superficial de angobă și la interior și la exterior, în care s-a folosit o suspensie argiloasă cu mai mult ocră dizolvat, care a căpătat prin ardere o culoare ușor cărămizie. Este singurul fragment cu un discret „împrumut” din ceramica tipică, Cucuteni. Este totodată și singurul fragment care prezintă urmele unei arderi secundare ; poate din cauza folosirii lui la gătit s-ar fi încercat o angobare, căci și scoica aici este foarte fină și în cantitate mult redusă față de celelalte fragmente. Din analiza fracțiunii nisipoase⁷ prezentă în ceramica tip C, realizată prin difracția în raze X nu s-a

⁶ MARINESCU BĂLCU, BOLOMEY 2000, p.126-129; GÂȚĂ 2000, p. 111-130. *La testele efectuate prin absorbția în infraroșu, la fragmente ceramice Cucuteni tip C, acestea au relevat o temperatură de ardere < 400 grade C.*

⁷ MARINESCU BĂLCU, BOLOMEY 2000, p.127.

putut stabili cu certitudine sursa de argilă folosită, întrucât o compoziție similară este comună multor depozite litologice din Moldova ca și din regiunile nord-pontice. Dacă analiza fracțiunii nisipoase nu ne aduce date în plus, poate cea a scoicilor prezente în pastă, prin determinarea speciilor acestora, ar putea să ne indice pe viitor date asupra paleomediului. Oricum, prin prezența aceluiași degresant și incluziuni, la toate fragmentele analizate, ne certifică folosirea unei argile și tehnologii comune.

Din observarea acestor fragmente aparținând culturii Cucuteni C, putem concluziona că purtătorii acestei culturi aveau o tehnologie aflată la mare distanță de standardele întâlnite în ceramica cucuteniană. Nimic nu le apropie: nici formele, nici culoarea vaselor, nici compoziția argilelor nu arată o „înrudire de vreun fel”, încât să ne îndreptățescă să le denumim cu același nume. Singurele elemente de *decor* sunt cele realizate cu șnurul, pe umărul vasului, în șiruri scurte, paralele și verticale, fie pe marginea buzei cu un șnur mai subțire, dar și aici în poziții diferite și la distanțe inegale.

La prima vedere aceste tipuri de vase par a fi lucrate în grabă, nefinisate, grosiere, pur funcționale. Interesant este faptul că aceste tipuri de vase se găsesc în areal Cucuteni, începând încă din faza A4, continuându-se și în fazele următoare, când comunitățile care le-au produs s-au sedentarizat, fără ca ele să fie influențate de rafinamentul și cromatica vaselor cucuteniene, de simbolistica lor, decât în foarte mică măsură. De obicei la contactul a două culturi, în care una din ele este mai avansată, întâlnim un fenomen de aculturație, în care o cultură mai puțin evoluată împrumută elemente culturale de la comunitățile aflate pe o treaptă mai înaltă de evoluție. Aici, nimic nu tulbură tradiționalismul acestor comunități așa-zise nomade, pastorale, nicio „emoție” artistică nu pare a-i fi încercat. Nu putem afirma nici că respectivele comunități s-ar fi aflat la periferia arealului cucutenian, că ar fi trăit izolate, căci atunci aceste vase s-ar fi găsit separate și nu amestecate, în același loc, uneori în proporții asemănătoare.

Deși desemnate cu același nume, Cucuteni, aceste fragmente, unele de tip Cucuteni B, altele de tip Cucuteni C, aparțin de fapt unor lumi diferite; nimic nu le apropie, decât coexistența lor în același areal și într-un anumit segment de istorie.

BIBLIOGRAFIE

ALAIBA 2007 - Ruxandra Alaiba, *Complexul cultural Cucuteni- Tripolie. Meșteșugul olăritului*, Iași.

CHIRICA, MANTU, ȚURCANU 1999 - V. Chirica, C.-M. Mantu, S. Țurcanu, *Scânteia. Cercetare arheologică și restaurare*, Iași.

DUMITRESCU *et alii* 1954 - Vl. Dumitrescu, H. Dumitrescu, M. Petrescu-Dîmbovița, N. Gostar, *Hăbășești. Monografie arheologică*, București.

MARINESCU BÂLCU, BOLOMEY 2000 - Marinescu Bâlcu, Alexandra Bolomey, *Drăgușeni, A Cucutenian Community*, București.

GĂȚĂ 2000 - Gh. Găță, A technological survey of the pottery, în *Drăgușeni, A Cucutenian Community*, București, p. 111-130.

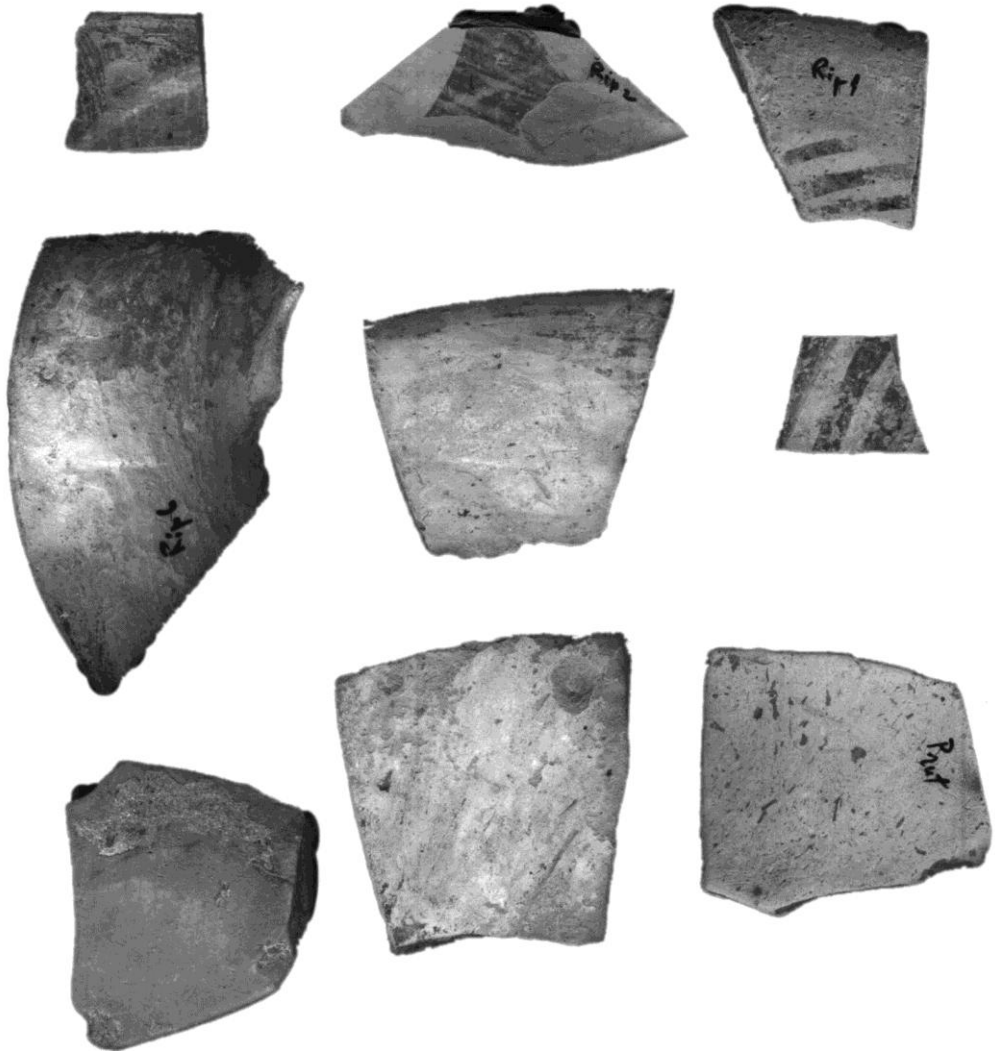
CĂRPUȘ, CĂRPUȘ 2007 - C. Cărpăș, L. Cărpăș, *Analiza ceramologică a unor fragmente aparținând culturilor Hamangia și Boian din situl eneolitic de la Cheia-jud. Constanța, Pontica 40*

(2007), p. 533-540.

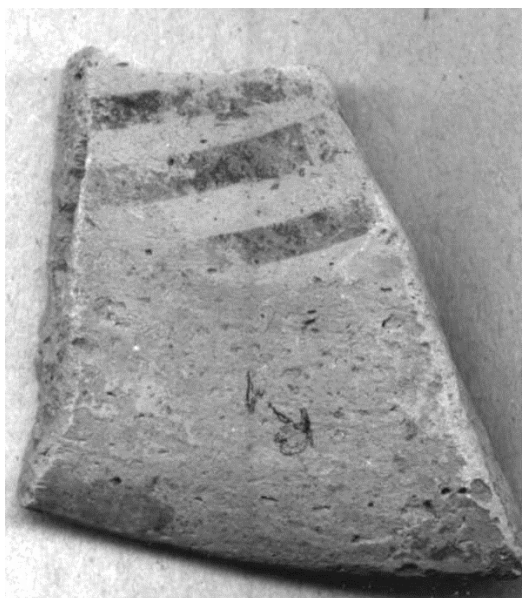
CĂRPUȘ, CĂRPUȘ 2009 - C.Cărpuş, L.Cărpuş, *Analiza comparativă a unor fragmente ceramice Boian din aşezările eneolitice de la Cheia și Atmageaua Tătărăscă*, Pontica 42 (2009), p.539-552.

COOK, KIRK 2007 - David C. Cook, Wendy L. Kirk, *Minerals and gemstones: 300 of the Earth's Natural Treasures*.

PRICE, WALSH 2010 - Monica Price, Kevin Walsh, *Totul despre natură- Roci și minerale*, București.

Pl.I - Fragmente ceramice tip Cucuteni de pe malul Prutului, în apropiere de Ripiceni; de la dreapta la stânga : Rip 1 ;Rip2 ;Rip3 ;Rip5 ; Rip4 ; Rip6 ; fragment găsit izolat pe Prut ; fragment neanalizat ; Rip7.

a.

b.

**Pl. II : a- fragment Rip 1 cu detaliu de pictură
b- astragal cu urme de la lustruire.**

Pl. III - ceramică tip Cucuteni C având scoică în pastă, de la dreapta la stânga :
R1 ; R2 ; R3 ; R4 ; R5 ; R6.